

Elmélkedések

a gyógypedagógia jelenéről és jövőjéről.

Irta: Ranschburg Pál dr.

III. Gyógypedagógia és orvostudomány. Speciális és egyetemes kiképzés.

Alig vitatható követelmény, hogy gyógypedagógiával első sorban olyan egyének foglalkozzanak, kik a nevelés-tani képzettségen felül bizonyos, az összes gyógypedagógiai szakmákra közös természettudományi ismeretekben is járatosak, akikről tehát feltételezhető, hogy a kóros jelenségeket lélekélettani és kórtani alapon céltudatosan veszik gyógykezelés alá.

Az összes gyógypedagógiai szakmák természettudományi alapja, a központi idegrendszer és az érzékszervek ép és kóros szerkezetének és működéseinek az ismerete, melyekhez még a beszéd élettanának ismerete is szervesen és természetszerűleg fűződik.

Ezen közös elméleti alap tehát, a gyógypedagógia bármely ágában történendő kiképzetés elengedhetetlen feltétele.

Kérdéses lehetne azonban, vajjon ezen alap közössége dacára az egyes szakmák különálló intézeteinek megfelelően, *ne történjék-e az egyes szakmákban való kiképzetés is elkülönítve?*

Minek terhelje magát az, aki tán egész életén át vakokat fog tanítani, a siketnémák didaktikájával, melyre fizikailag tán reá sem termett, s a gyengeelméjűekkel foglalkozni óhajtó mért töltsön annyi időt a vakok és siketnémák oktatásánál? Nem válik-e ügyesebbé a siketnémák oktatásában az a pedagógus, aki a gyógypedagógiából kezdettől fogva, s kizárólag csakis ezt tanulta, ebbe mélyedt bele, ebben szerzett gyakorlatot?

E kérdésekben látszólag sok igazság rejlik. De dacára ezen igazságoknak, a tudományok fejlődésének története azt mutatja, hogy a tudományokra mindig a magasabb szempontok figyelembevétele hatott fejlesztőleg.

Amíg az orvostanban külön szakmák szerint képe-sített tudorok voltak, a kizárólagos sebész esetleg sokkal ügyesebben vágott eret s rakta sinbe a törött végtagot,

mint sok mai egyetemes orvos-doktor, aki kivétel nélkül belorvos, sebész, szemész, szülész és sok egyéb.

S mégis, ki vitatkoznék komolyan ma a felett, hogy az orvostudomány azóta indult komoly fejlődésnek, amióta minden orvosnak első sorban a vegytan és fizika tanában, a fejlődés, a bonc- (szövet-) és élettanban, az általános és részletes kórtanban és kórbonctanban meg kell szereznie az összes gyógytudományok közös alapjait, azután azonban a belgyógyászatból ugyanúgy ki kell magát képeznie, mint a sebészetből, a szemészetből, miként a szülészettől és nőgyógyászatból, a gyermekorvostanból ugyanúgy, miként az elmeorvostanból. S annak is, aki bár egész életén át kizárólag egy speciális szakra adja magát, s pl. mint fogorvos akarja kenyerét megkeresni, ugyanúgy keresztül kell esnie mindezen s még számtalan más retortán, mint annak, aki kizárólag gyermekeket, kizárólag nőket akar gyógyítani, vízgyógyintézetet akar vezetni, avagy csakis a fül- és orrbetegségek orvoslása terén óhajt ténykedni.

S aki csak valamennyire igazán orvos, az mindig, egész gyakorlatában uton-utfélen érzi annak hiányait, ha azok egynémelyikét mostohább elbánásban részesítette, s lépten-nyomon közvetlenül vagy közvetve hasznát veszi minden irányú, nem csak gyakorlati, de elméleti kiképezetésének.

Az orvostudomány külön szakmái tanításának egyesítése pedig magára az egységes orvostudományra ugyanúgy, mint annak különböző, egymástól néha látszólag teljesen távolálló ágazataira szinte elképzelhetlenül termékenyítőleg hatott.

Ha a gyógypedagógia egyes szakmái között, ami a tanítás módszertanát illeti, első pillantásra talán nagyobbaknak látszanak is az eltérések, mint az orvostudomány különböző ágainak gyógyeljárásai között, a lényegbeli megegyezés semmivel sem kisebb.

Kétségtelen, hogy nevelhet valaki igen jól siketnémákat, anélkül, hogy vakok oktatására képesítve volna és viszont. De hogy ez a specializálás nem magasabb, hanem alantasabb fokú a gyógypedagógiai fejlődésnek, azt éppen az orvosi téren felhozott analógiák mutatják.

A gyógyászati szakmákban való specialistaságnak

meg vannak a maguk kétségtelen előnyei. Az egyes szakmák területe ma már oly óriási nagy, hogy a megfelelő szakbeli különleges tudást és a hozzátartozó módszertani ügyességeket sem az orvoscépzés folyamán, sem az egyetemi tanulmányokat és szigorlatokat követő kötelező egy évi kórházi gyakorlat által tökéletesen megszerezni nem lehetséges. Aki tehát valamely különleges szakmával mint specialista óhajt foglalkozni, az kénytelen magát, minden előző képzettségen felül, mint kész orvostudor még évekig valamely szakmát különösen művelő klinikán vagy jelesebb közkórházon, az illető szakmában tovább tökéletesíteni, s gyakorlati tudását még nagy mennyiségű elméleti ismeretekkel is kiegészíteni, sőt e szakmában való önálló tudományos búvárkodással is bizonyítani, hogy szakmájának kérdéseibe, irodalmába s kutatási módszertanába mélyen beléhatolt.

Bár ezt legtöbb helyütt csak a szokás kötelező hatalma teszi kényszerré, a fejlődés itt is abban nyilvánult, hogy ma már a legtöbb államban az egyetemek s maga az állam is foglalkoznak azzal, hogy mindenkitől, ki magát valamely téren specialista-orvosnak akarja nevezni, az itt felsoroltak kimutatását az orvosi diplomán felül megkívánja.

Szóval a specializálás, mely legtöbb tudomány kiinduló fokozata volt — mint magasabb fejlődési fok — a tudomány mai fokán, soha nem indulhat ki abból, hogy valaki kezdettől fogva kizárólag egy bizonyos szakmában műveli ki magát s csakis az ezzel szorosan összefüggő elméleti és gyakorlati tudást szerzi meg.

Az emberi szervezet egységes s részleteiben tökéletesen meg nem érthető, működéseiben szét nem választható szerkezet.

Bonyolult gépezetébe való igazi beavatkozás általánosságban s egyre kizárólagosabban csakis az orvostudományban egyetemlegesen kimivelt egyéneknek engedhető meg.

A gyógypedagógia is legtöbb helyütt még a fejlődés alacsonyabb stádiumait éli. Sok helyütt a gyógypedagógusok egyáltalán nem nyernek még speciális kiképzést sem.

Pedig gyakorlati szempontból is egyre világosabb lesz, hogy a vakok és siketnémák oktatásának eredmé-

nyessége is jórészt attól függ, hogy azok között az értelmileg gyengébb tehetségűeket jókor felismerjük s külön osztályokba egyesítve oktassuk, a siketvakok sikeres oktatása az érzéki fogyatkozások ezen két ágát hozza közeli kapcsolatba, az érzékszervek ép és kóros működésének a beszéd élet-, kór- és gyógytanának ismeretére pedig valamennyi szakon egyaránt kétségtelenül szükség van.

De elméleti szempontból is, ha a gyógypedagógia tudomány, még pedig szervesen egységes tudomány, nem pedig különféle ügyességeknek önkényes egy kalap alá foglalása, a jövő gyógypedagógiája, csakis az abnormisok gyógyító nevelésének minden ágát felölelő disciplina lehet, s a bármily ágával való önálló foglalkozás csakis az egész területén járatosaknak lesz megengedhető.

Hogy e tekintetben az első céltudatos lépés a gyógypedagógiai képzés egységes megteremtésével nálunk Magyarországon történt, arra egykor büszkén fogunk még hivatkozhatni.

A gyógypedagógiai tanítóképző, úgy, a hogy azt, mint e téren ma még egyedülálló intézményt hazánkban megvalósítva látjuk: ennek a fentebb kifejtett gondolatmenetnek, mint a tudományos szempontból egyedül lehetségesnek, szerves kifejezője.

Távolról sem végleg kiépített, nem is minden időkre tökéletes alkotás; de az eszme, mely benne megvalósult, a tudományos fejlődés szempontjából nézve a legnagyobb elismerést érdemli, mert minden eddigi hasonló intézményt messze felülmuló módon számol a tudományos és a gyakorlati igényekkel.

A gyógypedagógiai képzés további fejlődése a fentebb kifejtettek alapján, ezentúl csakis ezen nálunk megvalósított irányban képzelhető.

Országok speciális szükségletei szerint szervezete módosulhat, de a lényeg tekintetében a fejlődés csakis ezen irányban történhetik.

Lehetne gondolni arra is, hogy idővel ez a képző, melynek elméleti anyaga is igen nagy, egy évfolyammal bővítették, amint vannak, kik ezt már ma is, mint szükségeset hangoztatják.

Ez esetben a továbbfejlesztés oly irányban történ-

hetnék, hogy az elméleti kiképzés s a gyakorlati képzés bevezető része addig is közös volna. A hallgatók e kiképzés két első évében felváltva osztatnának be hospitánsokként a különböző: vakokat, siketnémákat, gyengeelméjűeket, gyengetehetségüket nevelő intézetekbe, ilyenképen az oktatás és nevelés valamennyiféleségével, s az eddigi tanfolyamon a beszédhibások oktatásával is alaposan megismerkednének. Ezt követné azután egy harmadik *tisztán gyakorlati év*, mely alatt azonban a hallgató oly szakbéli intézethez volna gyakorlati tanításra beosztva, amely szakon jövő működését folytatni kívánja.

Ilyképen az egységes gyógypedagógiai kiképzés eszméje változatlanul fenmaradna, minden gyógypedagógus tudománya minden ágában birna teljes elméleti, s bizonyos fokú gyakorlati kiképzéssel. A végleg választott szakmában való alkalmaztatását azonban csak e speciális szakon való további egy évi gyakorlati tevékenykedés után nyerné el.

Világos, hogy ez a mai állapot továbbfejlesztésének csak egyik formája, s hogy e fejlesztésnek más változatai is elképzelhetők.

Tény azonban az is, hogy bár a képző mai szervezete mellett a tanfolyam hallgatóinak az első év folyamán nagy és komoly munkát kell végezniök, mely erőiket teljes mértékben igénybe veszi, mégis, a hogy az eredmények mutatják, a tanárok és hallgatók együttes odaadó munkájával igen szép eredmények érhetők el, s a képzőből kikerült tanerők átlaga is a mértéket nemcsak, hogy megüti, de a hozzájuk fűzött várakozásoknak igen szépen felel meg.

A gyógypedagógiai tanerőképzés további fejlesztésén, jövőjén joggal gondolkozhatunk és dolgozhatunk tehát, de jelenjét is teljes megnyugvással nézhetjük.

Munkálkodásunknak tudományos és gyakorlati iránypontjait tisztán láthatjuk kitűzve. Az azok felé vezető út fáradtságos, de eredményes.

A szaktanács működése 1908 évben.

(A szaktanácsi jelentés alapján.)

A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa az elmúlt esztendő végén is beszámolt felettes hatósága előtt egy évi működéséről s a gyógypedagógiai oktatásügy jelen állapotáról.

Érdemesnek tartjuk, hogy ezt a jelentést kivonatossan megismertessük lapunk olvasóival, részint azért, mert a felsorolt adatok hű képét nyújtják az év történetének, részint pedig azért is, mert ez a jelentés a szaktanács életében már a tizedik esztendőt zárja le. A szaktanács ugyanis az 1898. évben szervezetetett az addigi szakfelügyelői intézmény helyére. Ugyancsak abban az időben az 52270/1898. számú rendelettel szervezeti szabályzatot is nyert, amelynek alapján működését az 1898—99. tanév elejével megkezdette s november hó 12-én első rendes ülését megtartotta.

Maga az előttünk fekvő jelentés nem foglalkozik bővebben a tíz éves fordulóval. Csak éppen megemlíti, hogy a szaktanács működésének kezdetén, vagyis 1898-ban 7 siketnéma, 1 vak és 1 gyengeelméjűek intézete volt hazánkban, ma pedig a siketnémák oktatására 16, a vakok tanítására 5, a gyengeelméjűek és gyengetehetségűek tanítására pedig 11 különböző intézmény áll fenn. Meg kell e helyen jegyeznünk, hogy ebbe a kimutatásba a székesfőváros által fentartott kisegítő-iskolák nincsenek beszámítva, mert ezek nem tartoznak a szaktanács felügyeleti körébe.

Hű képét találjuk a tíz évi fejlődésnek, ha a jelentéshez csatolt táblázatos kimutatásba betekintünk. E szerint az 1899—1900 tanévben 469 siketnéma, 131 vak és 77 gyengeelméjű, összesen tehát 677 fogyatékos részesült nevelésben. A folyó tanév statisztikájában pedig ezek a számok már 1329-re, 592-re, illetve 531-re szaporodtak, úgy, hogy az intézeti ellátásban, helyesebben nevelés-tanításban részesülő fogyatékosok együttvéve ez idő szerint 2452-t tesznek ki. Az összes növendék létszám 10 évi szaporulata tehát 1775, amelyből 860 a siketnémákra, 461 a vakokra és 454 a gyengetehetségűekre esik. Összehasonlítva a három oktatási ág fejlődését a

növendékek száma alapján, legkedvezőbb eredményt találunk a gyengetehetségükénél, mert ezeknek arányszáma 6·89, azután következik a vakok ügye, amelynek arányszáma 4·51 s legvégül a siketnémák oktatása, mert ez a tiz esztendő előtti növendék számnak csak 2·83-szorosát érte el. Még magasabb lenne a gyengetehetségük ügyének arányszáma, ha a székesfővárosi kisegítő-iskolák adataival is rendelkeznénk.

A tiz esztendő emlékének szentelt bevezető sorok után a szakképzőnkre vonatkozó rész következik. Ebből tudjuk meg, hogy képzőnk életében az 1908. évben jelentősebb változás nem történt. Előadó tanárok maradtak a régiék. A június hónapban megtartott vizsgálatokon alapvizsgát tett 12 I. éves, szakképesítést szerzett 15 II. éves hallgató. A szeptember hónapban megkezdődött új tanévben 13 I. és 12 II. éves hallgatója volt a képzőnek. Oktatásügyi szempontból fontos esemény az, hogy az I-ső éves hallgatók a fővárosi intézeteken kívül a kormány támogatásával felkeresték a váci, kecskeméti, szegedi, temesvári és aradi intézeteket is.

Második helyen a siketnémák ügyét találjuk. A meglévő intézetek 97-el több siketnéma gyermeket részesítenek oktatásban, mint az előző tanévben. A kimutatott 1329 növendékből 17 az előkészítő, 1275 az elemi, 37 az iparostanonc iskolai oktatásra esik. Az intézetekből tanulmányaik befejezése miatt kilépő siketnémák gyámo-lítására irányuló törekvések meghozták azt a sikert, hogy ez idő szerint 5 helyen 27 iparos tanoncot részesítenek szakoktatásban, a siketnémák budapesti intézetével kapcsolatos ipartanműhelyben pedig 10 leányt foglalkoztatnak. Az iparos iskolák tanterve a 143.119/1908. számú rendelettel hagyatott jóvá.

Az év folyamán kezdetét vette a nyolc osztályt kitiünő sikerrel végzett siketnémák magasabb fokú kiképzésére vonatkozó, valamint a különböző képességű gyermekek elkülönített oktatására vonatkozó kérdések tárgyalása. Most ért második s némileg módosított kiadást a siketnémák intézeteinek tanterve is. Több intézet megvizsgáltatta növendégeit szakorvos által s az észlelt kóros elváltozásokra vonatkozó adatokat tudományos szempontból leendő feldolgozás végett a szaktanácsnak beküldötte.

A siketnémák oktatása iránti érdeklődés biztosítása céljából az 1908. évben is több ismertető előadást és felolvasást tartottak. Így pl. Klis Lajos igazgató, aki a magyar gyermektanulmányi társaság november 7-iki értekezletén a siketnéma gyermekek beszédéről tartott nagy hallgatóság előtt felolvasást.

A siketnémák intézeteinek juttatott adományok körül felemlíti a jelentés a kereskedelemügyi miniszterium 1000 koronás segélyét a posta- és távirda alkalmazottak gyermekeinek neveltetésére, továbbá a XXV. államsorsjátékból a váci intézetnek adományozott 32 ezer koronát, amelyből az előkészítő iskola számára alapítványt létesítettek. A szegedi intézet Szabadka várostól 3, gróf Esterházy Miklós Mórictól 1 alapítványt, özv. báró Wodiáner Albertnétől pedig 1000 korona adományt kapott.

Harmadik helyen a vakok oktatásáról szól a jelentés. A lovag Wechseltmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia vakok intézetének megnyitása, továbbá a szombathelyi és szegedi ifjú vakok intézeteinek létesülése e téren a legfontosabb intézkedés. A budapesti anyaintézet szervezete bővült az óvóval, amelybe 5—7 éves korban lévő vak gyermekek vétetnek fel. Az 1908. esztendő a vakok ügyét kétségtelenül hatalmas lépéssel vitte előre, amit bizonyít az is, hogy a növendékek száma az utóbbi év alatt 96-al szaporodott.

A sorban negyedik a szellemileg fogyatékosok oktatásügye. Ez a Debrecenben és Kecskeméten létesült kiségitő-iskolákkal s a „Fehér-kereszt“ délvidéki gyermekvédő egyesület temesvári új intézetével bővült. A budapesti áll. kiségitő-iskolával kapcsolatban továbbképző szerveztetett, a borosjenői intézet pedig házirenddel, foglalkoztató osztálya szervezettel és tantervvel látta-tott el.

Oktatásügyi szempontból fontos kezdeményező lépés volt a két budapesti áll. intézmény tantestületének a tankönyvek ügyében tett együttes javaslata, amelynek alapján a miniszterium a szellemileg fogyatékosok számára szükséges különleges olvasókönyvek megírására pályázat kiírását rendelte el. Szól még e fejezet a gyengetehet-ségűek oktatására képző szünidei tanfolyamról, amely 1908-ban 5 hétig működött s Berkes János, Éltés Mátyás

és dr. Rejtő Sándor előadók vezetésével 21 hallgatót képezett ki.

A jelentés ötödik részének címe új. Az ideges gyermek iskolájának felállítását célzó kezdő lépéseket ismerteti meg velünk.

A hatodik pont tudományos intézetünknek, a gyógy-pedagógiai pszichológiai m. kir. laboratoriumnak működését tárgyalja, mely az 1908. évben részben pszichológiai vizsgálatokra, részben a már befejezett vizsgálatok feldolgozására terjedt ki. A laboratorium e mellett hetenként kétszer ideges és szellemileg abnormis gyermekek számára nyilvános rendelést is tartott. Az intézetből ez évben is több dolgozat került ki.

Hetedik helyen a beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam működését olvashatjuk. Ez a tanfolyam most is egy szünidei képesítő tanfolyamot, három gyógyító tanfolyamot tartott és szokásos állandó rendeléseket végzett. A szünidőben 15 tanár, illetve tanító ismerkedett meg a beszédhibák gyógyításával.

Az áll. tanfolyamon kívül a jelentés szerint még Skultéty Lajos és Solt Lajos a székesfővárosban, Szabó József pedig Kolozsvárott foglalkoztak nagyobb mértékben beszédhibák gyógyításával. A székesfőváros elemi iskoláiban újabban a rendes tanítás keretében foglalkoznak a beszédhibák kezelésével és pedig akként, hogy a beszédhibás gyermeket lehetőleg egy-egy külön osztályba gyűjtik. A folyó tanévben már 6 ilyen osztályt szerveztek.

Az általános érdekű rendelkezések címe alatt a tankötelezettség kimondására irányuló kezdeményezések, a londoni kiállítás, a hazai gyógypedagógiai kiállítás elhalasztása, az óradijaknak felemelése, az intézetek megvizsgálása s a hitoktatói vizsgálatok vannak felemlítve. A tankötelezettség kérdésének előkészítése céljából diplomáciai uton összegyűjtötte a miniszterium az európai államok ide vonatkozó törvényeit és szabályait s a szaktanácsnak tanulmányozásra és jelentésre kiadta. A londoni magyar kiállításon oktatásügyünk méltó helyet foglalt el. Az itt bemutatott szép eredményből méltán lehetett következtetni a tervbe vett hazai gyógypedagógiai kiállítás nagy erkölcsi sikerére. Sajnos, hogy anyagi eszközök hiányában erről a sikerről egyelőre le kell mondanunk.

Az óradíjak tekintetében annyi változás történt, hogy heti 1 óra után a folyó tanévtől kezdve évi 80 koronát kapunk. Az intézetek megvizsgálására a szaktanács tagjait az 1908. évben is kétszer küldötte ki a miniszterium. Hitoktatói vizsgálat csak Aradon volt.

Legvégül állanak a személyi ügyek s ezek közt első helyen a Berkes János jól megérdemelt királyi kitüntése. Kinevezés összesen 35 volt, melyből 1 a VIII., 1 a IX., 6 a X., 15 a XI. fizetési osztályra, 12 pedig a II. éves hallgatókra esik. Betöltetett a gyógypedagógiai status mellett szervezett két vidéki kisegítő-iskolai állás is.

Véglegesítés előfordult 9, áthelyezés 12 esetben.

Két kartársunk oktatásügyünk teréről végleg eltávozott, egy pedig hosszú és szorgalmas munkával eltöltött szolgálati ideje után nyugalomba vonult.

Egyik közismert tanár társunkat rövid nyugdíjas állapota után a halál kiragadta sorainkból.

Körülbelül a fent elmondottakat foglalja magában a szaktanács 1908. évi jelentése. Átolvasása után zárhatnánk-e ez ismertető sorokat jobb kivánsággal, mint azzal, vajha a következő esztendőök beszámolóí még kedvezőbb, még kielégítőbb világításban tüntetnék fel a gyógypedagógiai oktatásügynek és munkásainak több tekintetben javításra váró állapotát.

Cx.

A gyengetehetségű siketnémáknak a normális képességektől való elkülönítése.

(Folytatás és vége.)

Az irány szempontjából nagyban körvonalozom a létesítendő intézet célját, mely kettős feladat szolgálatában állana, nevezetesen: kielégítené az iskola és az élet érdekeit, vagyis: *tanít és foglalkoztat!*

Mint tanintézet neveli és oktatja mind azon siketnémáinkat, akik a jelenlegi intézetekben és iskolákban haladni nem képesek. S hogy e feladatának eleget tehessen, alapjában változtatnia kell a tananyagon és a módszeren, mely nehézségeinél fogva a normális siketnéma által többé-kevésbé ugyan leküzdhető, a gyenge-

tehetségű siketnéma részére azonban egyenesen leküzdhetetlen nehézségeket rejt magában. Ez a változás annyiban igen fontos, hogy elhárítja, illetőleg mellőzi azt az akadályt, mely a gyengete-hetségű haladásában visszatartja, mivel tán jórészből, sőt majdnem teljesen eltekint a hangzó nyelv tanításától. A hangzó nyelvvel — úgy véljük általánosságban — visszaadjuk a siketnémát a társada-lomnak. Megfehet, de egyben részemről azt is hangoztatom, hogy hangzó nyelv nélkül visszaadjuk a siketnémáknak egy nem jelen-téktelen százalékát önmaguknak, mert ha a végtelen nehéz, fejlett lelki életet igénylő és általában a siket természetének meg nem felelő hangzó nyelv helyett más könnyebb nyelvet adunk az álta-lunk gyengete-hetségűnek minősített siketnémának, akkor nagy remé-nyünk lehet ahhoz, hogy a gyengete-hetségűnek lelkét olyan isme-retekkel fogjuk gazdagíthatni, melyek feltétlenül elő fogják mozdí-tani azt az egyetlen célt, hogy őt is életképesé tegyűk. Ily érte-lemben a gyengete-hetségű siketnémák intézetében egyrészt az írás pótolná mindazt, mit a normális siketnémák intézeteiben a hangzó nyelv tűz maga elé megvalósítandó feladatként, másrészt pedig az ujj-abc. E kettőnek egymáshoz való viszonyítása eredményezné a gyengete-hetségű siketnémáknak nagyobb mérvű reálismerethez való juttatását.

Kezdetben azon nézetem voltam, hogy még a gyengete-hetségű siketnémáknak is kivétel nélkül adjunk legalább valamicskét a hangzó nyelvből, ismervé annak a gondolatközlés szolgálatában való óriási előnyét, közvetlenségét, rövidségét és könnyedségét. Ámde több érdemes kartársammal folytatott hosszabb eszmecsere után, tekintve azt, hogy a hangzó nyelv tanítására szánt idő az írás minél alaposabb elsajátítására fordítva, inkább fogná elő-segíteni a gyengete-hetségű siketnémák ügyét; s tekintve azt, hogy az általa többé-kevésbbé rosszul kimondott szót írásban bárki is inkább meg fogja érteni és végül, hogy csakis egyes sza-vakról beszélhetnénk, nem pedig az azokból fűzött mondatokról is, mert hisz erre a gyengete-hetségű siketnéma képtelen: elálltam a hangzó nyelv általános tanításától s tisztán az *írás* s az *ujj-abc*, valamint a *természetes jelnyelvnek fokozottabb mérvű felhasználását* tartottam szükségesnek. Az ismeretek közlésének eszközeit ezekben meghatározva, az írás, az ujj-abc és a természetes jel segítségével, a gyengete-hetségű siketnémák oly mérvű reálismeretekre oktatan-dók, melyek hat osztályon belül könnyedén feldolgozhatók velűk. Az iskolai nevelés, illetőleg tanítás idejének tekintélyes része lefog-lalandó a szabad foglalkozások: a játék, főleg a torna, de kivált-

képen a kézügyességi órák számára, hogy minél nagyobb ügyességre tegyenek szert, hogy a szorgalomban vállvetve versenyezzenek s végül, hogy a munka iránti kedv és szeretet már fiatal korukban felébresztessék bennük, mert az általuk szorgalommal és jól végzett munka fogja megtartani számukra azt az intézetet, mely a tulajdonképeni iskolán kívül foglalkoztató intézet is, melynek — mint ilyennek — a következő általános irányt szabom meg:

A gyengetehetségű siketnémák intézetének hat osztályát végzett növendékei továbbra is az intézet kötelékében maradnak, kik a foglalkoztatónak produktív tagjait alkotják. Ezeknek célirányos és hasznos munkálkodása az intézet fentartását illetőleg igen fontos tényezővé válik; annyira fontossá, hogy a köznapi szükségleteket kielégítő, általuk készített termékeknek akár ipari, akár élelmiszerekben való felhasználhatása fogja biztosítani egyrészt a saját megélhetésüket, másrészt az intézet fentarthatását. Mert úgy vélem, nem a képzelet magas régióiba tartozik az a lehetőség, hogy jól megválasztott munkakörben helyesen foglalkoztatva képes lesz ezen intézet, ha kezdetben tán nem is, de később minden bizonnyal önmagát fenntartani. Bármiféle szükséglet előteremtéséről, — legyen az akár élelmiszer, akár ipari cikk, akár szerszám, vagy másféle szükséglet eszköze, vagy anyaga — amennyire lehet, maguk a növendékek gondoskodjanak. És erre képesek is! Legyenek a foglalkoztatóba kerültek egy nagy család tagjai, melynek érdekeit ki-ki legjobb képességei szerint szolgálja. Egynek egy, másnak más irányú munkája mindenkor az összesnek szóljon s akkor elérhetjük azt, hogy senki könyöradományaira nem szorulva, a becsületes munka önértékében fogják kenyerüket megszerezni. Ha ezt elértük, sokat, sőt mondhatni mindent elértünk.

Hogy a gyengetehetségű siketnémák ily irányú munkálkodásukhoz a megfelelő teret feltalálják, kívánatos, hogy intézetük a főváros közelében oly helyen létesíttessék, hol intenzív mezőgazdaságnak élhetnek, hol nagyszabású konyhakertészetet lehet létesíteni és ahonnan könnyű szerrel juttathatók a fogyasztás központjába az esetleg értékesítendő élelmi cikkek, avagy ipari termékek is. Minden esetre figyelem fordítandó arra nézve, hogy intézetük gazdagon termő, egészséges vidékre helyeztessék.

Végül felemlítem, hogy a gyengetehetségű siketnémák intézetének internátusos foglalkoztatóval leendő kapcsolata azért is igen fontos és indokolt, miután tény az, hogy gyengéknek ismert növendékeink úgy is mint iparosok, úgy is mint napszámosok (bár utóbbi igen kevés akad közöttük), magukra hagyatva rendkívül

nehezen boldogulnak. Csak alsóbb rendű munkát bíznak rájuk és ennél fogva jövedelmük is oly csekély, hogy csak kevés tud belőle koldulás nélkül megélni. Ezek számára a foglalkoztató valósággal áldást hozó, hol természetüknek megfelelő bánásmódban, türelemben és szeretetben részesülve oly mérvű munkásságot fejtenének ki, mely életük végéig biztosítaná tisztességes megélhetésüket. Sőt mi több! hasznos tevékenységük oly anyagi előnyökhöz juttathatná az intézetet, hogy még azon gyermekeket is, kik mint képezhetetlenek eddig menedékházakba, vagy menhelyekre kerültek, a gyengetehetségük intézetének kötelékébe lehetne bevonni annélkül, hogy eltartásuk különösebb megterhelő költségekkel járna és akik e mellett munkabírásukkal, mert hisz munkára némiképp ők is képesek, a tömeg előnyeit fogják szolgálhatni. Szóval mindenképen indokolt és célszerű a gyengetehetségű siketnéma jövőjéről való ily irányú gondoskodás, mely különösen a foglalkoztató életrevalósága szempontjából végül nem hagyhatja figyelmen kívül az oly intézkedést sem, mely hazánk tanulatlan, felnőtt siketnémáinak a foglalkoztatásba való juttatását célozná, hol az említettek okszerűen foglalkoztatva tisztességes keresethez, illetőleg biztos megélhetéshez juthatnának.

Ezekben meghányva-vetve a gyengetehetségű siketnéma ügyét, röviden összefoglalom az összefoglalandókat:

1. A gyengetehetségű siketnéma tanulóknak a normális képességű siketnémáktól való különválasztása és számukra emelendő külön intézetben való taníttatása nemcsak kívánatos, de felette szükséges is, hogy különleges módszerrel oktassa életképességük biztosíttassék.

2. A gyengetehetségű siketnémák számára létesítendő intézetbe utasítandók mindazon siketnéma fiú- és leánynövendékek, akik a normális képességű siketnémák intézeteinek I. osztályát kétszeri ismétlés után sem képesek eredménnyel elvégezni. Továbbá azon növendékek, akik az I. osztályon túl a III. osztályig bezárólag tehetőség hiánya miatt általános elégtelen osztályzatot nyertek.

3. Az ily intézetben a hangzó nyelv tanítása általánosan mellőzendő s helyette az írás, az ujj-abc és a természetes jelnyelvnek nagyobb mérvű használata alkalmazandó ismeretnyújtó eszközül.

4. A nappalnak jó része szabad játékra, tornára s főképen kézimunkára fordítandó.

5. A képzés ideje hat (6) évben állapítandó meg, mely idő alatt a jelenlegi intézetek számára készült tanterv tetemesen redukáltabb anyaga végzendő el.

6. A képzési idő eltelte után mindazon növendékek, akik az életben saját erejükből megélni nem képesek, maradjanak továbbra is az intézet kötelékében olyképen, hogy tagjai legyenek az intézet szerves részeként felállítandó foglalkoztatónak, hol mint munkások szerepelnek.

7. Minden munkásnak kötelessége a képességének leginkább megfelelő munkakörben oly mérvű munkásságot kifejteni, hogy „egy az összesért“ elve alapján az intézet önmagát tartsa fenn.

8. A munka olykép osztandó szét, hogy amennyire lehet, az intézet mindenféle szükségleteit munkásaival állítsa elő. Közelebbi meghatározással élve: az intézet munkásainak intenzív mezőgazdasággal, nagyarányú konyhakertészettel, egyben ipari termékek előállításával kell foglalkozniok.

9. Ily irányú munkálkodást szabva a leendő intézet céljául, szükséges, hogy az intézet gazdagon termő, egészséges vidéken emeltesék, de közel a székesfővároshoz, hogy esetleges felesleges s értékesíthető termékeit könnyen a fogyasztás központjába szállíthassa.

10. A munkás életfogytáig a foglalkoztató kötelékében maradhat.

11. Elegendő anyagi haszon, de főképen az öfenntartás biztosíthatása esetén mindazon képezhetetlen siketnémák, kik eddig menedékhelyekbe soroztattak, a gyenetehetségű siketnémák intézetébe vonandók be, hol külön csoportot képeznek s az összmunkát esetleges munkabírásuk szerint támogatják.

12. A foglalkoztatóba veendőik az eddig oktatásban egyáltalán nem részesült, tehát tanulatlan felnött siketnémák is.

Schreiner Ferenc.

Griesbach adataihoz fűzött fejtegetések.*)

(Pszikho-fiziológiai értekezés.)

Irta: **Kirschenheuter Ferenc.**

(Folytatás.)

A hangirány, hallástávolság és szagérzés.

Az ezekre vonatkozó kísérletek azon alapnál fogva, melyből kiindulnak, olyannyira természetszerűek, egyszerűek és világosak, hogy az eredmények megbízhatóságához szó sem férhet. Sok év-

*) A múlt számunkban közölt táblázatok 5-ikében lényeges sajtóhiba származott, amennyiben a „szabadnapon“ és „tanítás után“ szavak felcseréltettek.

tizeddel kell visszamennünk a természettudományok uralmának korszakában, míg azon időponthoz érünk, mikor tudós orvosok hajókon akarták a vakokat alkalmazni, hogy az éj sötétjében és sűrű ködben, a hol a hajós kizáróan csak hallására van utalva, a hajókat az összeütközéstől megmentsék. Ma már a velefoglalkozók közül senkisé is állítja, hogy a vak hallása jobb mint az épérzékűé.

Gondolkodó embert azonban gyakran foglalkoztat az a tapasztalat, hogy a vak rendkívül érzékeny a hangok iránt, hamarabb észrevesz egy távoli zajt, mint a látó, megmondja, hogy halottaskocsi zörög-e az utcán, vagy póstakocsi és könnyűséggel ismer rá embertársaira beszédhangjuk után s a t. Végül igen gyakran mutat hajlandóságot a zene művelése iránt.

E tapasztalatok helyesek, igazak, de ne vezessenek félre senkit, mert ezek még nem bizonyítják azt, hogy a vak hallása jobb, mint az épérzékűé. Másutt és mélyebben kell kutatnunk ennek alapját.

A vak lelkének berendezése más mint a mienk. Az ő világa sok tekintetben merően ellentétes a mienkkel. Ha az épérzékű póstakocsira gondol, egy póstakocsi alakja áll előtte. Hosszú, magas, rugókon álló, zöld vasszekrény, ajtóval, kerekeken. Mert ezek a legfőltünőbb tulajdonságai, mert ilyennek látja nap-nap után, lelke a fogalom megelevenítése pillanatában mindig ezt a képet állítja eléje. A póstakocsinak mint fogalomnak még sok jegye van ugyan, de azok rája nézve nem lényegesek. Zörgésének is sajátos hangszíne van, de ő azt sohasem igyekezett megkülönböztetni a többi hasonló kocsi zörgésétől, mert nem volt rá szüksége. Egy pillantás mindig biztosan eligazította őt a zörgő kocsik zűrzavarában. Azért, ha póstakocsira gondol, talán zörgésének hangszíne lesz a legutolsó, mely mint fogalomjegy a lelkében megjelenik.

A vak, amint az utcán járva kísérőjétől érdeklődött a mellette elhaladó kocsik iránt, a nyert fölvilágosítás után mindig a zörgés hangszíne volt a legelső jegy, melyet a különböző kocsik fogalmához fűzött. S minthogy ő e tekintetben leggyakrabban kizáróan csak a hangbenyomásokra van utalva, jobban meg is figyeli a hangot s élesen megkülönbözteti a póstakocsi zörgését a többiétől. A hangszín lesz tehát nála a póstakocsi fogalmának legelső jegye. Amíg nincs alkalma megtapogatni ilyen kocsit, ez lesz a legbiztosabb ismertető jele és azután is a leglényegesebb és gyakorlatilag rája nézve a legfontosabbak egyike marad. A vak lelkében tehát a hangbenyomás mint fogalomjegy mindig előkelőbb helyet foglal el, mint a látó lelkében.

A látó megismeri a póstakocsit, ha csak távolról is látja, ha nem is hallja a zörgését; a vaknak ellenben csak a zörgését kell hallania, hogy megismerje, az alakja ez esetben mellékes. De mindez még korántsem jelenti azt, hogy a vak távolabbról, vagy jobban hallja a zörgést, vagy hogy az érzékű a vakéhoz hasonló gyakorlat által nem volna képes ugyanarra, amire a vak. Képes. Sőt sokkal rövidebb idő alatt érné el a tökéletesedés magasabb fokait, mert segítené a vakénál sokkal realisabb gondolkozása, melynek háttere a látásból származó óriási fogalomkincs, erőteljes fantázia és a képzeteknek ebből folyó tökéletesebb feldolgozása és társítása. *Itard* azt mondja a siketnémákról írt egyik írásában: „Érzékeink annyira föltételezik egymást, hogy a pusztán látás hallás nélkül, ha még oly tökéletesen végzi is munkáját, elveszti szellemi vonatkozásait, míg az érzékű emberre nézve az minden szellemi megismerésnek forrása lesz“. Ha e mondatban a „hallás“ és „látás“ szavakat felcseréljük, a mondat értéke csökkenhet ugyan súlyban, de igazságban nem.

Az érzékű beteg rövid idő alatt megismeri orvosának lépéseit, míg környezete nem. Sőt környezete csodálkozik a beteg finom érzékén. Vagy ha valaki — betegről lévén szó — ezt más lapra akarná írni, úgy jusson eszébe, hogy az érzékű tanulók ép úgy megismerik a szigorú tanár lépteit, mint a vak. A gyári munkás pontosan megkülönbözteti gyárának fütyölését a többi hasonlótól. Sokszor olvashatjuk, hogy a rab pusztán hallása révén meglepő biztossággal tájékozódik és ítél a celláján kívül folyó eseményekről. Ez esetekben pedig aligha jut valakinek eszébe az illetők hallását dicsérni. Hogy mért vagyunk oly könnyen hajlandók az ily természetű jelenségeket a vaknál mindjárt a jó hallásnak tulajdonítani, annak oka ama miszticizmus, melyet a vakról, mint tőlünk különböző emberről, hagyományszerűen ápolunk magunkban. Pedig a helyes magyarázat egyszerűen az, hogy *a szükségyszerűség a fogalmak lényegtelen jegyeit, a hangokat, valamely kérdéses egyénre nézve lényegessé, sőt egyedül lényegessé képes emelni, minek következtében eme jelek egyedül elégségesek ahhoz, hogy tárgyaikat felismerhetőkké tegyék.* Másszóval itt pszichológiai jelenségekkel van dolgunk, nem pediglen a fül fiziológiai tökéletességével.

Ez tehát a megfejtése annak, hogy a vak a tőlük származó hangokról igen gyakran biztosabban ismeri meg a dolgokat, mint érzékű embertársai. Hogy a hangokat és szagokat rendszerint hamarabb is veszi észre, vagy mondjuk, hogy ezek iránt érzékenyebb, annak meg az az oka, hogy az *épzékű lelkét állandóan*

a látási képek, n:int rája nézve legfontosabbak foglalják le, míg a vak minden figyelme csakis a hang- és szagbenyomásokra irányúl. Bárki szerezhet ez irányban tapasztalatokat, ha beköti szeméit, s egy szobába ül, vagy a szabadban járkal. Azonnal meg fog győződni, hogy állításom nem alyptalan, sőt ha ezt többször ismétli, önmagán szerzett tapasztalatokból meg fogja érteni mindazt a rejtély-szerűséget, melyet a vakokon megfigyelt. Foglaljuk le a vakot is lelkileg más irányban, mint ahogy az érzékű van lefogalva az állandó látási benyomások által, s figyeljük akkor a vak érzékenységet a hangok iránt. A helyzet ilyenkor mindjárt más. Iskolaszobámat a folyosó csengettyűjétől egy előszoba és két ajtó választja el. Számtalanszor tapasztaltam, ha magyarázással végződött az óra, hogy a csengetést vak tanulóim nem hallották meg, míg én mindig; holott magam is el voltam foglalva, még pedig active, nem mint ők, passive.

Ismételjük tehát, ne vezessenek félre senkit a fentebb említett tapasztalatok, mert a példakként megmagyarázottakhoz hasonlóan, valamennyi jelenségnek az oka nem az érzékszervek fiziológiai tökéletességében, hanem a vak és az érzékű különböző fogalomképzésében és ezen alapuló különböző lelki életében keresendő.

(Folyt. köv.)

Uti karcolatok.*)

Irta: **Simon József.**

A gyógypedagógiai képzőn 12-en voltunk I-ső évesek, s a multnak egy serkentő példáján fellelkesülten kértünk egy kis utraivalót.

A szaktanácsunk bölcsen gondolkozóan ki is eszközölt 40—40 koronát fejenkint a siketnéma intézetek egynehánya meglátogatásának lehetővé tételére, az intézetek lekötelező szivessége pedig egy kis ellátást eszközölt ki a városok kasszájából, vagy pedig, ahol az anyagi erők fogytán voltak, az utiköltségünket megpótolva láttuk el magunkat. Szűkösen, ahogyan jutott, mert így is a diákos feltaláló képesség nem egyszer a csődöt akarta bejelenteni; hiszen ahol nincs, ott még a csodák sem segítenek. A csodák idei pedig elmultanak.

---

*) A gyógyyp. képző I. éves hallgatóinak a mult évi tavaszi tanulmány-utjáról.

Tizenketten valánk. Volt közöttünk pedagógus, költő, riporter, a természet csodáiban elmélyedő bölcseész, színész, aki a helyzet kómikumát mindig felhasználta, volt bösz tudós, aki hallgatag megfigyelő módon uti tapasztalatai fölött tépelődött, volt hivatásos szónok és dalénekes. Táncos is a javából s minden ami egy komplett utazótársasághoz megkívántatik.

Igénybe vettük a fogadtatáskor és az elköszönéskor a temperamentumos szónokot, a tanítási eljárások megfigyelésénél az elmélyedésre hajlamos nevelőt, a természetbuvár a tovasikló gyorsvonat ablakából az Alföld simaságában és változatos pompájában merült el, a dogma emberét pedig a vallásos ihlet szállotta meg és úgy állott a kocszi peronján, mint a hithű mohamedán a Kába előtt.

A színészvér sem tagadta meg magát, mikor a kalauz 12 gyogyepedagógiai hallgatót féláron nem birt a III. kocszi osztályban elhelyezni s helyszüke miatt az I. és II. osztályba tessékelt be, megszületett az első riport a gyogyepedagógiai tanulmányi szakasz néven.

A kíváncsiskodó utazóközönség pedig nem tudott rólunk másképen vélekedni, mint egy vérbeli fővárosi társaságról, amelynek az életeleme az élc, a nevetés s közben egy-egy melódia.

Ebből is, abból is telt bőven.

A szerep senkinek sem volt kiosztva, de a helyzet teremtette pillanat mindig megszülte a maga emberét. Az utazás vezetője büszkén s némi önteltséggel vette elő az igazgatói bizonyítványt, amelynek hites tanúsága szerint utnak indult 12 munkás, tetterős ifju ember látni, tapasztalni, tanulni.

Alig csapta be a jegyvizsgáló bácsi „a tanulmányi szakasz” ajtaját, a természet csodás szépségében elmerült társunk felébredt elmélyedéséből s lemondóan intett: „Fiúk, már Kecskeméten vagyunk!” Mintha mondani látszott volna, hogy alig mélyedt el az egybeolvadó képek csodás egymásutánjába, s már is megszakadt az utvonal.

Be kell tekinteni a műhelybe is, ahol hangot adnak a néma ajkaknak, eszközt a lelki élet gyermeki megnyilatkozásának, csengő, édes magyar nyelvet. Itt már mindenki magának gyűjtött, mint fürge méheraj, s a közös megbeszélés asztalára a megfigyeléseinket csak a tovább utazás alkalmával tálaltuk fel.

Pedagógusunk megfigyelése általános helyesléssel találkozott. Nem feledkezett meg arról a nagyon ügyesen összeállított padokról sem, amiket az intézet igazgatója a nagy vám dacára is behozatott Ausztriából vagy Németországból, amelynek az a sajátos ulajdonsága van, hogy az ülőlapja oly mértékben szabályozható

magasabbra vagy alacsonyabbra, amely mértékben azt a különböző nagyságú gyermekek látási síkja megköveteli. Az egész konstrukcióban az a legsajnálatosabb, hogy nem magyar a tervezője, nem magyar a gyárosa, s így a gyártási jog is a másé.

Élénken emlegette a másik pedagógusunk az intézet igazgatója által konstruált félovális asztalt is, amely mellett a növényedékek nagyobb látási mezővel rendelkezhetnek, mint a köralakú asztal mellett ülők.

Egyik, a saját egészségét inkább féltő kollegánk meg örömmel mondta el azt a megjegyzését, hogy az artikulációba nem is egészen soványkodik bele az ember, hiszen itt olyan tanárt is látott, aki öt esztendő óta artikulál az I-ső osztályban, sőt a gégehurutjától is megszabadult végleg.

Hogy mily elragadtatással mondta el e megfigyelését s mily örömeire szolgált, azt sugárzó arca és erősen kifejező gesztusa mindinkább igyekezett nekünk még jobban megmagyarázni. Hogy mily szerep jutott az intézeten kívül a dalénekesnek, a cabaréának, a szónoknak, abból a vidám percek oly sokat meséltek már el. S megtoldották egy-egy nagyon kedves személyi vonatkozással is.

Áthasítottuk az Alföld szívet s Szegeden voltunk. A színészvér szemfülessége felhívta a figyelmünket arra, hogy ahol kendergyár látszik és van, ott jól figyeljünk, mert már Szögedében vagyunk. A hangos kacajt tetőzte még a város szülőltjének az a bevallása is, hogy Szögedében túlköl ám a lóvonat s a megállóhelyeket erős csengőrázással jelzi a . . . . ló.

Ismerte jól a szegény pára, régen járhatta az utját, s bizonyos melankoliával ügetett el mellettünk, mintha tudta volna, hogy őt is hamar fölvaltják a villamosok Szegeden is. S lomtárba kerül kedves kocsjával együtt.

Szeged kultur intézményeiből csak futólag, az esthomályban láthattuk a kulturpalotát, s a parkot Erzsébet királyné szobrával.

Másnap a siketnémák intézetében hospitáltunk s jegyezgettünk magunknak egyet-mást. Mindazt, amire a saját műhelyünkben szükségünk leend.

Feltűnt a slöjdoktatásban a bőr és pléh használata, amelyből nem egy nagyon csinos dolgot készítettek a növényedékek.

Az intézet rajzterme és tornaterme egyaránt megragadta a rajzos és táncos társunkat. El is mondta a táncos kollegánk, hogy a növényedékek olyan szép szabad gyakorlatokat végeztek, mintha a legszebb tánc lépéseket lejtették volna.

Hogy ez alatt egyik ugrifüles barátunk az intézeti adminisz-

trátió iránt érdeklődött és hogy a szives felvilágosítással nem épen az igazgató úr szolgált, hanem egy kis csacska irodista lány, az is a megörökítésre tart igényt.

Kedves emlékekkel megterhelten mentünk tovább a délvidék metropolisába, Temesvárra.

Egy ipari, gazdasági és kulturális életet élő város ez! Ott tartózkodásunk alatt minden intézményét siettünk látni. De ki birta volna mind! Két nap alatt!?

Fáradhatatlan buzgalommal, kedvesen lekötelező szivességgel tette a siketnéma intézet igazgatója, tanári testülete s a vendégül látó város felejthetlenné e napokat.

Hospitáltunk az oktatási órák mindegyikén s a legkisebb szabad időt is a leghasznosabb látnivalók szemlélésével töltöttük el. Láttuk a gyermekmenhelyet, poliklinikát, városi levéltárat, könyvtárat s a város hatalmas dohánygyárát.

Itt láttunk egy nagyon kedves jelenetet, amikor is az egyik csinos siketnéma munkásnő nyelvkészletének bőségével beszélgett a felismert volt tanárával.

Voltunk a magyar Golgothánál Aradon. A város minden történelmi vonatkozása megelevenült előttünk, amikor a gyászos idők emlékeit szemléltük a muzeumban. Egy csodásan szép, dicső idők gyászos elmulásáról regélt, mesélt minden. A mult idők hazajáró lelke benépesítette a mezőt, a sikot, s mély megilletődéssel álltunk a közös sirhalom egyszerű, igénytelen sírköve mellett . . .

Hallgattunk magunkba szállva, nem verte fel semmi a mező zaját, csak az utánunk ögyelgő oláh paraszt mormolása tett figyelmessé, talán ő is . . . imádkozott.

Láttuk az aradi várat, beigyekesztünk jutni, hogy láthatnók a hősök siralomházát, de utunkat állta egy oláh katona. Olyasfélét mondhatott, hogy cibilnek nem szabad oda menni.

A vár téglájából tördeltünk le egy-egy darabkát, mert ezek hallották az utolsó jajszót s az utolsó golyó süvítését. . . .

* * *

Ezeket róttá össze apró sorokba a riporter. Majd, ha szabad, utunk gyakorlati hasznáról is beszámol valaki.*) Addig is, míg ez meglehet, fogadja ügyosztályunk nagynevű vezetője, dr. *Náray Szabó Sándor úr* öméltósága utazásunk anyagi segélyezéseért csekélységünk legalázatosabb köszönetét és háláját.

*) Reméljük, hogy cikkiró a tanulmányút gyakorlati hasznáról is elmondja észleleteit lapunk legközelebbi számában. Szerk.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Statisztika a siketnémák poroszországi intézeteiről. A német birodalmi tanács 1901. december 12-én elrendelte, hogy a tanköteles korban lévő siketnémákra vonatkozó adatok 5 éven keresztül gyűjtessenek össze. Az egyes intézeteket pedig egyidejűleg arra kötelezte, hogy az e célra szolgáló kérdő-ívet minden évben a statisztikai hivatalhoz küldjék be. Az első kimutatás 1903-ban, az utolsó 1908-ban jelent meg. Lássuk csak, mit mond e statisztika?

Poroszországban van jelenleg 47 intézet. (Öt év alatt 1 intézettel szaporodott.) Állami intézet csak 1 van, a siketnémák kir. intézete Berlinben. Tartományi intézet van 33, járási (Kreisschule) 2, városi 4, jótékony egyesületi 4 és alapítványos van 3.

Egész Poroszországban 1908-ban 4491 siketnéma részesült oktatásban (2463 fiú és 2028 leány). 1903-ban pedig csak 4094 növendék. Az átlagos szaporodás valamivel több, mint 2.33%.

Oktatásban nem részesült 1908-ban 424 tanköteles korú siketnéma. 1903-ban pedig még 866 tanköteles korban levő nem nyert oktatást. Sziléziában — ahol legtöbb az oktatásban nem részesülő siketnéma — azonban egy új intézet felállítását tervezik s így remélhetőleg rövid időn belül Poroszországban minden siketnémát ki fognak képezhetni!

Az összes intézetek közül 7 tisztán internátusi-, 27 tisztán externátusi- és 10 vegyes jellegű volt. Azonkívül volt még 3 városi intézet bejáró növendékekkel. Internátusban lakott 1908-ban 1314 növendék, családoknál 2506 és bejáró volt 671. 1903-ban pedig internátusban volt 1127, externátusban 2276 és bejáró 681 növendék. Az internátusokban elhelyezett növendékek száma folytonosan emelkedőben, az externátusokban elhelyezettek pedig fogyóban van.

Az intézetekből 1902-ben kilépett 391 növ., ezekből meghalt 17; 1907-ben kilépett 447 növendék, meghalt 14.

A kilépett fiú-növendékeknek kb. $\frac{2}{3}$ -része asztalos-, szabó- vagy cipész mesterséget tanult. A leányok $\frac{3}{4}$ -része pedig varrónő lett.

Az egyes intézeteknél 1908-ban összesen 566 tanár volt alkalmazásban (456 férfi, 110 nő). 1903-ban volt összesen 510 tanár.

Igen tanulságos, de amellet hasznos is volna, ha a nm. Minister Úr a különböző adatoknak hasonló módon minél szélesebb körben való összegyűjtését, ez adatok feldolgozását és különböző egyéneknek, testületeknek való szétküldését elrendelné. Így behatóbban ismernők meg ügyünk fejlődését és eredményét. A magyar társadalomnak meg alkalma nyílnék a maga teljességében megismerni a siketnémák oktatásügyét, sőt ily uton meggyőződhetnénk arról is, hogy a fogyatékosok támogatása nemcsak nemes, de hasznos és hazafiás feladat is.

Schulmann Adolf.

Néhány külföldi siketnéma-intézet.

Algiri intézet.

Észak-Afrikának emez elég népes városából írja *esperanto* nyelven P. Benost az ottani siketnéma-intézetről a következőket,

amelyeket közvetlen *Rolland*-tól, az intézet igazgatójától tudott meg.

Algirban a gyermekek oktatásáról szóló törvényt még annyira sem hajtják végre, hogy biztosan meg lehetne állapítani, hogy a siketnémáknak hány $\%$ -a nem jár iskolába? Feltevésszerű számmal a fele sem jár iskolába az ottani siketnémáknak.

Az algiri siketnéma-intézet városi és internátusos. Egy-egy osztályban 8—11 növendék van. Felvétetnek a gyermekek a 7-ik életévtől egészen a 12-ig. A képzés időtartama kétféle. A nagyobb korúak csak 6 évig, míg a fiatalabbak 9 évig részesülnek oktatásban. Az elért taneredmény megegyezik a normalis gyermekek számára szolgáló elsőfokú iskolák eredményeivel. A tanítás kizárólag hangzó nyelven történik. Az internátusban egy-egy gyermek nevelése évi 750 frankba kerül. Az intézetből kikerült növendékek jórészt mesterségeket tanulnak, de igen nagy $\%$ -ban mennek a kertészeti pályára. Az életbe kikerült iparosok jelenben semmi-nemű támogatásban sem részesülnek. Kijelentette azonban az intézet igazgatója, hogy most fáradozik azon, hogy egy olyan alapot teremtsen, amelyből az életben szorult helyzetbe jutott siketnéma mesterek segélyt nyerhessenek.

Általánosságban azt a benyomást teszi az algiri siketnéma intézet, hogy a francia hatás alól az intézet már kiszabadult s hogy ott a francia nyelvet tisztán a hangzó beszéd, vagyis a német módszer alapján kezelik.

Bradfordi intézet.

L. E. Williams írja ez angol intézetről — szintén esperanto nyelven — a következőket:

A vakok és siketnémák elsőfoku neveléséről szóló 1893. törvény szerint mindazon gyermekek, akik siketségük, avagy rossz látásuk miatt az általános tanítási mód szerint nem taníthatók, nekik megfelelő speciális intézetekbe adandók be.

A siketnémák az említett törvény értelmében felállított intézetekben csakis a hangzó nyelvet tanulják. A bradfordi intézet 1885. március 16-án nyílt meg. A legtöbb növendék-létszám eddigelé 54 volt. Hála azonban a profilaktikus intézményeknek, írja levelezőm, az 1908-ik évben már csak 24 növendéke volt az intézetnek. Ez intézet externátusos. A tanszemélyzet áll 4 rendes tanerőből és 2 bejáróból. Utóbbiak a technikai tárgyakat vezetik. A tanerők a várostól kapják fizetésüket. A növendékekért semminemű díjat sem kell fizetni.

Groningeni intézet.

Hollandiának eme városából *F. Molen* árvaatyától kaptam az információkat, ki is *esperanto* levelezésünk közben, hogy nekem örömet szerezzen, meglátogatta a siketnéma intézetet s ott *P. Roorda* igazgatótól a következő adatokat tudta meg: Groningenben *Henri Dániel Gyot* tanított először siketnémákat oly formán, hogy 1785-ben néhány siketnémát vett fel a saját lakásába s azokat ott oktatta. 1789-től 1792-ig egy bérszobában tanította siketnéma növendékeit,

majd egy egész házat bérelt ki s ebben oktatta őket. 1808-ban külön e célra vásárolt 3 házat és megalapította az első intézetet. Ekkor már 52 növendéke volt ez intézetnek, amely 1872-ben új épületet kapott. Jelenben 170 növendéke van ez intézetnek. Fiúk nagyobb számban vannak, mint leányok. Említésre méltónak találta levelezőm azt a körülményt, hogy a zsidó családoknál sokkal nagyobb % -ban fordulnak elő siketnémák. Most kizárólag hangzó nyelven tanítanak, de a jelnyelv tanítását 1864-ig kultiválták. Amint a gyermekek elérik a 11—12 éves kort, valamely iparágban is foglalkoztatják őket. A mesterségek korán való megkezdését azzal indokolta meg a nevezett igazgató, hogy mivel az életben a siketnémák önmagukra vannak hagyatva; kívánatos, hogy minél jobban értsék mesterségüket.

Az erkölcsi nevelésre is nagy gondot fordítanak s mindent elkövetnek, hogy az életbe kikerülő ifjú siketnémákat megmentsek az elzülléstől. Ezt célozzák azzal is, hogy az iskola falaira számtalan olyan képeket aggatnak, a melyekről a képekben gyönyörködni tudó siketnéma leolvashatja nemcsak az alkohol okozta károkat, hanem még az az által okozott betegségeket is.

Medgyesi János.

Adatok a beszédhibák javítására szolgáló tanfolyamok 25 éves történetéhez. A „Zeitschrift für Kinderforschung“ ez évi januári füzetében érdekes dolgokat közöl C. Anschütz ezen a címen. Megállapítja mindenek előtt, hogy a beszédhibások nyilvános tanfolyamainak kezdete ezelőtt 25 esztendőre tehető. Foglalkoztak ugyan korábban is egyesek beszédhibák gyógyításával, de ezek csak elszórt jelenségek voltak s azoknak tettek szolgálatokat, akik azt meg tudták fizetni. A legszegényebb néposztályból kikerülő nagy tömegre ezeknek a szórványos kísérleteknek nem volt semmi kihatása.

Dr. Berkhan braunschweigi orvosé az érdem, hogy a közérdeklődést a szegényebb sorsú beszédhibásokra felhívta s megmutatta, miként lehet ezek baját is enyhíteni. Az impulzust neki Schucht tanító adta meg, aki maga is dadogó volt, a fia is beszédhibában szenvedett, s akinek tanítványai között is több olyan fordult elő, kik beszéd zavaruk miatt nehezen haladtak előre a tanulásban. Ez a tanító az 1882. évben felhívta Berkhan figyelmét arra, vajjon nem volna-e képes valami módon közreműködni abban az irányban, hogy a népiskolákba járó hibás beszédű gyermekek terhes bajuktól megszabadíttassanak.

A minden szép és nemes eszme megvalósításáért lelkesedő orvos, ki különben korábban a városabeli kisegítő-iskola megteremtésében is jelentékeny szerepet vitt, az előadott ügyet magáévá tette. Mindenek előtt azonban meggyőződést akart szerezni arról, vajjon mennyi lehet az ottani elemi iskolákba járó gyermekek között a hibás beszédű. A tanítótság ebben segítségére sietett s összeírás útján megállapították, hogy Braunschweig városnak mintegy 8000 tanulója közül 63 dadogásban, 23 pedig hadarásban szenved. Ez a számadat elegendő volt arra, hogy Berkhan a

gyógytanfolyamok rendezésére vonatkozólag a városi hatóság elé megfelelőleg indokolt és részletesen kidolgozott javaslatot terjeszsen, s hogy ugyan ebben a tárgyban városának tanítói- és orvosi testületeit is megkeresse. A buzgalomnak meg is lett az eredménye, mert Braunschweig város már az 1883. évben megnyitotta az első iskolai tanfolyamot, amely napi 1 óra mellett 3 hónapon át tartott.

Az első kísérlet eredményeit sietett Berkhan több folyóiratban közreadni, aminek nyomán aztán sorra felkeresték a nevesebb német városok a tanfolyamot érdeklődésükkel. Csakhamar bátorítatva érezte magát aztán arra is, hogy terveit a porosz közoktatásügyi miniszternek bemutassa. Az eszme itt is kedvező fogadtatásban részesült s a gyógytanfolyamok száma Németországban évről-évre szaporodott.

Érdekes, hogy ezeknek a tanfolyamoknak mindjárt kezdetben ellenzői is akadtak. Így pld. Gutzmann Albert, aki kétségbe vonta ezeknek az eredményességét. Véleménye szerint nem szükséges külön összegyűjteni a beszédhibás gyermekeket, hanem a rendes oktatás alatt kell őket állandóan különös figyelemben és kezelésben részesíteni és hogy ez megtörténhessék, a tanító növendékeknek ehhez megfelelő előképzettséget kellene a képzőkben nyújtani.

Kreitzer, intézet tulajdonos is kilógásolta a tanfolyamokat s azt javasolta, hogy a szegényebb beszédhibások számára állami intézeteket állítsanak fel, mert a városokban működő tanfolyamok csak fél munkát végeznek s inkább ártanak, mint használnak.

A jó ügynek azonban semmi ellenvetés nem árihatott. Maga Gutzmann idővel lelkes barátja, követője s az 1891-ben alapított folyóiratában, a „Mediz.-pädagog. Monatschrift für die gesammte Sprachheilkunde“-ben úgyszólván nemzetközi szószólója lett a beszédhibások gyógyító tanfolyamainak. Mondhatjuk, hogy a lefolyt 25 esztendő alatt Berkhan kezdeményezése Németország határain túl is majdnem minden művelt államban s így hazánkban is követésre talált úgy, hogy ma már mindenfelé hivatott szakemberek törődnek a beszédhibások sorsával és széles alapokra helyezett intézkedésekkel igyekeznek az ilyen bajban szenvedőkön segíteni,

C.-x.

A kisegítő iskolák és az igazságszolgáltatás. Az utolsó években az iskolák egy új neme, az úgynevezett kisegítő iskola keletkezett, hogy a szellemileg visszamaradt tanulókat mint hasznavehetetlen, sőt a többi tanulóra nézve káros anyagot az elemi iskolákból kivonja és külön, egyéniségükhöz mért oktatásban részesítse. Ez áldásdús intézmény a gyengetehetségű, gyengeelméjű, általában psychikailag abnormális gyermekeknek megbecsülhetetlen szolgálatokat tesz nemcsak az iskolaköteles korban, de még inkább későbbi életükben is. Mert ezen iskolai föladatot nem abban látom, hogy növendékeinek az ismeretek bizonyos fokát nyújtsa; igazi célja az, hogy e fejletlen, egész életükben támaszra szoruló lelki szegényeknek mindenkori hű istápolója, gondozója, tanácsadója legyen. Ha ki is bocsájtja növendékeit az életbe, ezzel még koránt-

sem tette őket önállókká, hiszen a tapasztalat mutatja, hogy e sajnálatra méltó emberek egész életükben állandó vezetésre és gyámkodásra szorúlnak.

A német kiségitő iskolák e tudattal áthatva, valóban bámulatos tevékenységet fejtenek ki. A német sajtó két év óta nyomatékosan támogatja az iskolák oda irányuló törekvését, hogy ezen volt növendékeit — mint katonai szolgálatra alkalmatlanokat — a katonai szolgálat alól felmentsék.

De a kiségitő iskolák fogyatékos volta nemcsak a katonaságnál lett érezhetővé; nehezen megoldható probléma elé állítja ez elég gyakran az igazságszolgátást is. A tapasztalat mutatja, hogy e szellemi hátramaradottak cselekményei gyakori összeütközésbe jönnek a büntető törvénykönyv szakaszaival. Orvostani felfogás szerint az ilyen emberek nem annyira bűnös cselekedetre való hajlamuk, mint inkább szellemi fogyatékoságuk áldozatává válnak; sajnos, hogy jelenleg érvényben levő törvényeink nem alkalmazhatják rájuk a beszámíthatatlanság enyhítő körülményét, már azért sem, mert a bíróságok nem is sejtik, hogy az előttük álló már zsenge gyermekkorában mint abnormis kiközösített az elemi iskolából.

Az igazságszolgáltatás érdekében kívánatos volna, hogy a bíró ilyen esetekben, midőn volt kiségitő iskolás növendék fölött kell itélnie, lehetőleg hű és pontos adatokkal rendelkezessék az illető fogyatékoságának neméről és fokáról. És épen ez irányban kitűnő szolgálatokat tehetnek a kiségitő iskolák az igazságszolgáltatásnak.

A német kiségitő iskolák*) minden egyes növendékükről pontos kimutatást, feljegyzéseket csinálnak az úgynevezett törzslapokon. (Personalbogen). E törzslapokat oly gondosan szerkesztik, hogy a növendékek individualis fejlődésének tiszta képét mutatják. E lapon elsősorban feljegyeztetnek a gyermek iskolaköteles kora előtti fejlődésére vonatkozó adatok, továbbá helyet találnak ott adatok netáni örökölt terheltségéről, a felvétel alkalmával tapasztalt testi és lelki állapotáról, az iskoláztatás tartama alatti fejlődéséről, feltűnő tulajdonságairól, jellemvonásairól és jellemhibáiról, a rendestől eltérő magaviseletéről, szokásairól, az iskolából való elbocsátás idejében konstatált állapotáról stb. E törzslapok vezetése a kiségitő iskolák orvosaira és olyan tanítókra is van bízva, kik a psychopathológiával behatóan foglalkoztak és alapos lélektani készültséggel bírnak. A német szövetséges államokban két év óta felsőbb helyről kibocsátott rendelet értelmében e törzslapokat átszarmaztatják a sorozóbizottságokhoz, azok pedig a sorozás alá kerülő kiségitő iskolai növendékeket az e lapokban foglalt adatok alapján többnyire felmentik a katonai szolgálat alól. Ez mindenesetre csak előnyére válik a hadseregnek, mert emeli a legénység színvonalát! Minden katonaviselt ember tudja, hogy egy-egy ilyen gyengeelméjű katona mennyi bosszúságnak akaratlan okozója csapatánál és hogy felebb-

*) A magyarok is. Szerk.

valói mennyire örülnek, ha egy ilyen, a szolgálatot rendszerint csak zavaró kolonctól szabadúlnak.

E törzslapoknak azonban nemcsak a katonaság, hanem az igazságszolgáltatás is hasznát veheti akkor, midőn a vádlott, vagy akár a tanú pszichikai egészségéhez kétség fér. Hiszen a lapok fontos adatokat nyújtanak arra nézve, hogy a szóban forgó egyén individualitásáról és felelőségre vonhatóságáról tiszta kép legyen alkotható.

A német kisegítő iskolák most arra törekednek, hogy a bíróságok a kisegítő iskolai törzslapokat az ilyen vádlottak megítélésénél vegyék tekintetbe, mint sok évi megfigyelésen alapuló hiteles gyógypedagógiai szakértői véleményt. A német birodalmi törvény-széknél már is benyújtottak egy erre vonatkozó javaslatot, mely most tanulmányozás tárgyát képezi. Hogy ily irányú intézkedés szükséges és üdvös, bizonyítja az a tény, hogy egyik szövetséges állam, Hamburg, máris elfogadta és gyakorlati alkalmazását elrendelte. A hamburgi szenátus utasította az államügyészséget, hogy volt kisegítő iskolai növendékekről külön törzslapokat készítsen, melyben szellemi abnormitásuk neme és foka könnyen áttekinthetőn és pontosan fel legyen tüntetve és hogy e törzslapok beszerzése végett az illetékes iskolai hatóságok közreműködését vegye igénybe.

Hazánk kisegítő iskolái még csak a kezdeményezés stádiumában vannak. Még csekély a számuk és nem tekinthetnek vissza évtizedes multra, mint a hatalmas fejlődésnek indúlt német kisegítő iskolák; de reméljük, hogy rövid időn belül annyira megerősödnek, hogy ők is szavukat felelhetik szerencsétlen növendékeik érdekében és hogy ők is befolyással előmozdíthatják oly reformok életbeléptetését, melyek támaszra szoruló növendékeik javát oly nagy mértékben vannak hivatva szolgálni. (A Berliner Tagblatt után.)

Herczka Gusztáv.

HAZAI HIREK.

Szvacsina Géza udvari tanácsos. A királyi elismerés a közelmúltban oly férfiút ért, ki méltán rászolgált arra, hogy működését még a legfelsőbb helyen is észrevegyék és kit, ha személyesen nem is, de névről bizonyára mindnyájan ismerünk.

Nem közölünk való, de hozzánk tartozó. Nemcsak mert a siketnémák és vakok kolozsvári intézeteinek megalapításával örökre beírta nevét a magyar gyógypedagógia történetébe, hanem azért is, mert még ma is igen gyakran velünk érez, velünk gondolkozik és egy rohamos fejlődésben levő nagy város súlyos gondjai mellett is ráér a mi ügyeinkkel foglalkozni.

E férfiú Svzacsina Géza, Kolozsvár szab. kir. város polgármestere, kit a király „buzgó szolgálatainak elismerésül“ a magyar királyi udvari tanácsosi címmel tüntetett ki. Nem első ilyenmű kitüntetés ez Svzacsina Géza polgármesternek. Még az 1900. évben

ügyancsak „a közügyek terén szerzett érdemeinek elismerésüül“ kapta Ő Felségétől a királyi tanácsosi címet s ezt megelőzőleg a Ferenc József-rend lovagkeresztjét.

Mostani kitéüntetése nem jött váratlanul. Mult nyáron volt 10 éve, hogy Szvacsina Géza mint polgármester vezeti Kolozsvár szab. kir. város ügyeit. Nagy arányokat öltött Kolozsvár haladása, fejlődése e 10 év alatt. Nem egy maradandó emléket emelt ezalatt az idő alatt úgy önmagának, mint Kolozsvár városának. A vakok kolozsvári intézetének alapítási éve (1900) is erre az időre esik.*)

A város, a polgárság impozáns módon akart ez alkalomból kifolyólag hálájának, szeretetének és nagyrabecsülésének kifejezést adni. Az ő végtelen szerénysége azonban több ízben meghiúsította azt. De ha sikerült is neki emez ünnepeltetés elől kitérnie, a királyi kegyet már nem utasíthatta vissza s a város legszerényebb polgárából íme méltóságos úr lett.

Számosan keresték fel ezen alkalomból, hogy gratulációikkal megtiszteljék őt. Egyesek és testületek járultak elébe, de nemes egyszerűségében egy sem volt oly megható, mint a siketnéma és vak növendékek tisztelgése tanáraik vezetése mellett.

Megható volt látni és hallani, mikor a mi szerencsétlen gyámoltjaink szeretett atyjuknak nevezik őt s ő viszont kedves gyermekeinek szólítgatja őket. Nem üres szavak, szívből jövő érzelmeknek őszinte megnyilatkozásai voltak azok. Növendékeink valóban a szó legszorosabb értelmében gyámolító atyjukat tisztelhetik benne s ő viszont hálásan érző gyermeki sziveket nyert általuk.

Amilyen szeretettel van az ő „gyermekei“ iránt, ép oly becsüléssel van azok nevelői, tanárai és minden ügyük iránt. N. P.

A „Magyar Gyógypedagógia“ szerkesztősége kötelességet teljesít, midőn e magas kitéüntetés alkalmából a nemesen és humánusan érző emberbarát kitéüntetéséhez a maga részéről is szerencsét kíván s őszinte szívvel csatlakozik a Szvacsina Géza tisztelgőinek sorába.

Kinevezés. *Hercsuth Kálmán* a pozsonyi siketnémák intézete tanára segédtanfelügyelőül neveztetett ki s szolgálattételre a pozsonyi kir. segédtanfelügyelőséghez osztatott be. Kartársunknak az új pályán boldogulást és szerencsét kívánunk.

Szaktanácsai ülés. A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa 1909. évi március hó 6-án és 10-én tartotta ez évi második illetve harmadik ülését a következő napirenddel:

1. Az állami kisegítő-iskola igazgatóságának az epileptikusok iskoláztatása iránti felterjesztése.
2. Az állami kisegítő-iskola igazgatóságának a továbbképző női kézimunka óráinak díjazási iránti felterjesztése.
3. Az állami kisegítő-iskola tantestületének február 16-iki jegyzőkönyve.
4. Medgyesi János tanulmányúti jelentése.
5. Dr. Gruber Sándor jelentése a budapesti siketnéma-intézet növendékein végzett vizsgálatairól.

*) A siketnémák intézetét még tanácsos korában 1888-ban alapította.

6. A siketnémák körmöcbányai intézete f.-bizottságának jegyzőkönyve.

7. A gyengeelméjűek bpesti orsz. intézete tantestületének jegyzőkönyve.

8. A németországi kisegítő-iskolák szövetségének 1909. április 7-ik gyűlésére szóló meghívó.

9. Csongrád vm. kir. tanfelügyelőségének a csongrádi kisegítő-iskola ügyébeni felterjesztése.

10. Dr. Ranschburg Pál jelentése a laboratorium 1908. évi működéséről.

11. A siketnémák szegedi intézete f.-bizottságának felterjesztése a vakok által használt épületnek átengedése iránt.

12. A miniszteri biztosi jelentések.

A III. kerületi kisegítő-iskolai gyermekvédő bizottság megalakítása. Dr. Bencze Benő a III. kerület előljárójának meghívására márc. 9-én d. u. 5 órakor az előljárárság dísztermében a kerületből orvosok, pedagógusok értekezletre jöttek össze avégből, hogy a III. ker. Kisegítő Iskolai Gyermekvédő bizottságot megalakítsák.

Az előljáró bevezető szavai után Martin Gyula tartalmas beszédben vázolta a bizottság gazdag programját, amely felöleli a növénydekek iskolai oktatását, a továbbképző iskolában (ismétlő iskolában) való tanításukat, ipari kiképzésüket s anyagi segélyezésük módját.

A megjelentek az egyhangúlag helyesnek talált tervezetet elfogadván, a bizottság megalakítását szükségesnek mondták ki.

Ezután az értekezletet összehívó dr. Bencze Benő felhívására megalakították a bizottság tisztikarát.

Elnöknek dr. Botzenhardt János orsz. képviselőt, alelnöknek Martin Gyula kisegítő iskolai igazgatót, pénztárosnak Beke Mózeszt, jegyzőnek Szende Sándort választották meg.

Még dr. Szilágyi Arthur Károly az Orsz. Gyermekvédő Liga, Török Gyula pedig a Magyar Gyógypedagógia szerkesztősége részéről üdvözltek a bizottságot, mely után az elnök lelkes zárószavaival az értekezlet bevégeződött.

A londoni magyar kulturális kiállítás és tanulságai.

Múlt számunkban már megemlékeztünk arról, hogy ezen a címen Erődi Béla dr., a magyar pedagógiai társaság január hó 23-iki nagygyűlésén terjedelmes előadást tartott. Ennek keretében természetesen megemlékezett a gyógypedagógiai intézetekről is és pedig a következő szavakkal:

„A nyolcadik fülle (Institutions for the Defective) a gyógypedagógiai intézetek kiállítását, a siketnémák, vakok és gyengelméjűek oktatását és nevelését foglalta össze egy gazdag és tanulságos keretbe. Térképek, statisztikai grafikonok és diagrammok adtak felvilágosítást ezen intézetek elterjedéséről és mindennemű állapotról, fényképek és aquarellek mutatták be az iskolaépületeket, a tanulók rajzai, írásai és házi munkáinak nagy és szép gyűjteményével számoltak be a tanítás eredményéről. A szemléltető taneszközök sokfélesége adott fogalmat arról a humánus és gondos munkáról, mellyel a szerencsétlen embertársaink kiképzésén fáradoznak. Egy

angol lap (The Journal of Education) augusztusi száma erről a tanulságos és érdekes fülkéről ezt írja: „Magyarország tanulmányi kiállításának ismertetése nem volna teljes, ha meg nem emlékeznénk arról, ami a kiállítás legvonzóbb része, a gyengeelméjűek osztálya. A nemzeti oktatásnak ez a szükséges, de sajnos, leggyakrabban elhanyagolt ága szokatlan figyelemben részesül ennél a népnél, mely az emberszeretet és ideálok iránt oly sajátlagosan érzékeny, a siketnéma és vak gyermekek kézimunkáinak meglepő kiállítása egymagában is szembetűnő bizonyítéka annak a sikernek, mely a munkásság ezen irányában folyik. Hímzések, gyerekjátékok és agyagmintázások között vannak a legsikerültebb tárgyak s ezek között is figyelmet érdemelnek különösen a vakok munkái. Itt érdemel említést, hogy Budapesten és másutt az országban külön iskolák vannak a hülyék és epileptikusok számára“. Meg kell említenem, hogy ennek a felette érdekes gyűjteménynek jó nagy részét a miniszterium részéről Náray Szabó Sándor miniszteri tanácsos úr a London County Council iskoláinak ajándékozta, hol állandóan tanulságos mintául fognak szolgálni enemű iskoláink magas színvonaláról.“

Az a szép elismerés, ami Erődi előadása kapcsán a fentiekben és még más alakban is jutott oktatásügyünknek, örömmel és megelégedéssel tölthet el bennünket. De egyuttal buzdításunkra is szolgálhat ahhoz a nehéz és nagy munkához, amelyet ügyünk távolban tündöklő ideáljainak eléréséig még megvívniunk kell.

Az izr. siketnémák orsz. intézetében a tanév végén kilépő kiképzett növendékek helyébe két új csoport, harminc siketnéma gyermek, fog felvétetni. A felvett ingyenes és fizető növendékeket az intézet mindennel ellátja és semmiféle külön díjat nem fizetnek. Az intézet igazgatósága a szükséges tudnivalókról készséggel nyújt felvilágosítást.

Vakok felvétele. A vakok kolozsvári áll. segélyezett intézetében a jövő tanévre 15—16 8—14 éves vak fiú növendék vétetik fel. Több alapítványi hely is üresedik meg. Bővebb felvilágosítást az intézet igazgatósága nyújt.

VEGYES.

Elmélkedések a kisegítő iskoláról. Ha tekintetbe vesszük azt a rohamos haladást, melyet e téren észlelünk, lehetetlen meg nem hajtanunk az elismerés zászlaját ez ügy lelkes vezetői előtt.

Azonban ép ez a rohamos haladás hozza magával, hogy egy és más irányban talán nem olyan a helyzet, mint a milyent a már régi s némi tapasztalattal s tradícióval rendelkező intézmény és munkásai óhajtanak.

Nem zöld asztal mellett, sem írói ambícióból keletkezett cikket akarok én írni, hanem, mint kizárólag ez ügynek gyakorlati munkása évtizedes tapasztalataimat akarom általánosságban vázolni.

Az egyesítésről. Mint egyike ez ügy úttörőinek, diplomámat még az egyesítés előtt szereztem. Midőn pár év múlva az egyesítés elrendeltetett: megvallom, eleinte idegenkedtem az újítástól, de miután a másik két szakból is levizsgáztam, be kellett látnom, hogy a látókör szélesbítése s az összes pedagógiai ágak ismerete, csak előnyére válik az embernek.

Sőt az általános pedagógia terén is az lenne a legideálisabb állapot, ha annak összes előadói a gyógypedagógiát is alaposan ismernék.

Az egyesített hármas képzésnek azonban lehetnek olyan helyzetei is, melyeket világosan s kötelezően biztosítani kell, pl. a külön szakosztályok fenn- és tiszteletben tartása s az egyének szabad szakválasztási joga. Ezek figyelembe vételével — az egyenlő kötelesek és egyenlő jogok alapján — azt hiszem, nyugodtan egyesülhetünk: *csak a közös* anyagi és szellemi téren való együttes működésre.

A képzésről. Nemsokára az egyesítés után, az egyesített izmos törzs egy kis oldalhajtást bocsájtott ki magából. (A 6 hetes kiegészítő-iskolai tanfolyamot.)

Lehet, talán a gyors tanerő szükséglet kívánta ezt így, de mint szükségesség rossz, s az ideális céllal ellentétben állónak beszüntetését s a különálló gyógypedagógiai képző felállítását minden gyógypedagógus örömmel üdvözlőné.

A tantervről. Hogy egy jó, részletes tanterv milyen hasznára van az ügynek, arról azt hiszem, mindnyájan meg vagyunk győződve. Hát még itt milyen kívánatos, hol sok az új ember s fiatal az ügy? A kísérletektől való megóvás, a normális pedagógia terén tett újabb gyökeres változtatások s az egyöntetű eljárás elodázhatatlanul sürgeti a külön „kiegészítő-iskolai“ tanterv kiadását. (Már el is készült. Szerk.)

Az intézetek címéről. Hogy ezen a téren némi zavar észlelhető, azt a kezdet nehézsége, egy pár szakiskola még ez idő szerinti hiánya és a meglévők elnevezésének rendezetlensége okozza.

Pedig a növendékek anyaga világosan megmutatja az iskolák helyes elnevezését. Ma mindhárom állami intézet — ha jól tudom — kiegészítő-iskolai alapon dolgozik, de elnevezésük más és más.

Igy a kiegészítő-iskola kénytelen túrni, hogy osztályonként 1—2 ideges, 1—2 züllött, 1—2 hülye foglalja a helyet, mert ha elutasítja őket, mi lesz belőlük? Ámde az amugy is magas növendék létszámmal dolgozó iskolát, (osztályonként 20) ezek az elemek annyira veszélyeztetik, hogy miattuk sem a keillő módon, sem a kellő sikerrel nem lehet működni.

Miután a városok egyre-másra állítják fel a „kiegészítő-iskolákat“, sőt a székesfőváros egy a „Züllött gyermekek“ részére felállítandó iskola javaslatát is elfogadta, már most csak a hülye, epileptikus és ideges gyermekekről való gondolkodás terhelné az államot.

E szerint a két székesfővárosi állami intézet kapná a „Gyenge-tehetségűek intézete“ elnevezést; míg a harmadik vidéki intézet: a „Gyengébb tehetségűek nevelő és foglalkoztató“ intézete lenne.

Természetes, hogy ezen osztályozás nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy egyik, másik nagy állami intézet, többféle iskolával is rendelkezzenek.

Ma különösen a képezhetetlen, de munkára alkalmas elem jövőjét nem látom biztosítva, pedig úgy a kisegítő-iskola, mint ezek egyéni érdeke megköveteli, hogy az állam nemes humanizmusát velök is éreztesse.

Számuk oly nagy, különösen a szegény sorsuak közt, hogy részükre egy külön állami intézet fenntartása nem volna indokolatlan.*)

c.

Gyermektanulmányi értekezéslet. A gyermektanulmányi társaság február 25-iki értekezletén Grósz Gyula dr. „A gyermeknevelés ferdeségeiről“ tartott felolvasást.

Nézetek a gyengeelméjűek oktatásáról. *Schopenhauer*, a nagy gondolkodó és bölcsész „Paraenezisek és maximák“ című művében a következőket olvasom: „... a nevelés azon fáradozik, hogy fogalmakra tanítson. De a fogalmak nem adják meg a tulajdonképeni lényegét: ez, tehát minden ismeretünknek alapja és valódi belső értéke, inkább a világnak szemléletes fölfogásában rejlik. Ezt pedig csak mi magunk szerezhethjük meg és nem lehet valamilyen módon megtanítani rá. Innen van, hogy miként erkölcsi értékünket, úgy értelmi értékünket sem nyerjük kívülről, hanem a tulajdon lényünknek mélyéből fakad és semmilyen Pestalozzi-féle nevelő-művészet sem képes rá, hogy egy ostobának született emberből gondolkodó embert faragjon: soha! Aki ostobának született, annak ostobán is kell meghalnia“.

A nagy gondolkodó, aki ezen kijelentéseivel kétségkívül a legigazságosabb kritikát gyakorolta kora tanítási módszerei felett, mi által nem kis mértékben hozzájárult a mai lélektani alapokon nyugvó modern pedagógia kiépítéséhez is, ma bizonyára megnyugodva látná, hogy nem fogalmakat tanítunk, hanem a lényeggel foglalkozunk: t. i. a körülöttünk levő események és tárgyak öntudatos szemléletére, érzékszerveik használatára vezetjük rá a tanuló, aki ennek segítségével maga alkot fogalmat, azok egybevetésével ítél és gondolkodik. Ha ezt az eljárásunkat látná, meg vagyok győződve, hogy a nagy gondolkodó is elismerné, mikép az ostobának született gyermek igen sokszor helyesen gondolkodó emberré válhatik.

Flachsmann mint nevelő c. *Ernst Ottó* ismeretes vígjátékában Flemming tanító az alábbi lelkes szavakat mondja a gyengeelméjűek oktatásáról: „Hiszitek-e, hogy nagy kedvem volna gyenge-

*) Szívesen vennék, ha e rövid elmfuttatásban kifejezésre jutott eszmék bővebb fejtegetést nyernének, hogy a szükségesség, célszerűség bővebb indoklással s gyakorlati tapasztalatokkal indokolva meggyőzőbb erejűvé váljék.

elméjű gyermekeket tanítani? Igen, mert van-e nagyobb gyönyörűség, mint lassanként kibogozni azt az ezer meg ezer szálát, melyek a lekötött szellemet fogva tartják? Mint előhozni azt a fényt, mely ezer éjszaka mögött pislog? A tompaelméjűséget, ezt az otromba, esetlen szörnyeteget legsötétebb odujában felkeresni s a lelket, mint valami bájos hercegkisasszonyt onnét biztos kézzel kivezetni: ez a leglovagiasabb élvezet, amit csak ismerek“.

A gyengeelméjűek tanításának ezen dicsőítésére *Ziegler K.*, aki az idsteini intézetben hosszú időn keresztül tanította a gyengeelméjűeket „*Unsere schwachen Kinder*“ című munkájában a következőképen válaszol: „Attól félek, hogy a jó Flemming ezen idealismusával, józan gyakorlat közben, igen hamar hajótörést szenvedne. Mert ha az embernek heteken, hónapokon, sőt nem ritkán éveken át kell ezzel a sárkánnyal harcolnia és a végén még sem győzi le: bizony nagyon hamar megunja az ily lovagias gyönyörűséget; annál is inkább, mert hiszen a legkedvezőbb esetben is a lélek, melyet az ember a sárkány sötét odujából kivezetni remélt, sokkal inkább hasonlít valami gyenge, vézna és bánatos leányzóhoz, mint egy élete virágjában levő, boldogságtól áradozó hercegnőhöz. De *mi* azért az ily eredménynek is örülünk és szívesen lemondunk a költői világitásba helyezett *lovagi szolgálatakról*, megelégedvén azzal, ha csendben, zajtalanul *samaritánus* munkát végezhetünk“.

Krónikás.

Hivatalos nyugtázás. A „Magyar Gyógypedagógia“ 1909. évfolyamára előfizettek, illetve járulékaikat beküldötték: Zádor Endre Temesvár 10, Tasch Péter Temesvár 10, Zemkó Péter Budapest 10, Siketnémák intézete Sopron 10, Siketnémák intézete Debrecen 10, Siketnémák intézete Kaposvár 10, Áll. tanítónőképző intézet igazgatósága Szabadka 10, lovag Wechselmann-féle vakok intézete Budapest 10, Róna Gizella Gyöngyös (félévre) 5, Müller Lajos Kolozsvár 10, Siketnémák int. Arad 10, Dr. Szily Adolf Budapest 10, Horváth Attila Budapest 10, Beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam Budapest 10, Rózsa Gizella Szabadka 10, Német Gizella Rákosszentmihály 10 K.

Budapest, 1909 március 10.

A kiadóhivatal nevében:

Éltes Máttyás pénztáros.

VIII., Mosonyi-utca 6.

Szerkesztői üzenetek.

Herczka Gusztáv. Az érdekes közleményt köszönjük. Kérjük további szíves közreműködését — **C. Budapest.** Elmefuttatását köszönjük. Kérjük az eszmék bővebb fejtegetését. — **Cx. Budapest.** Cikkét egyelőre pihentetjük. A szerkesztőség alkalmas időpontban foglalkozni kíván a kérdés egész tömegevel s ekkor cikkét is felhasználjuk.